
Kun ja betyr ja

DEBATT

ELISE SKIMMELAND

elise.skimmeland@medisinstudent.no

Elise Skimmeland er medisinstudent ved Universitetet i Oslo og leder av Norsk medisinstudentforening.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

KORNELIA HERSTAD

Kornelia Herstad er medisinstudent ved Universitetet i Bergen og nestleder og nasjonal folkehelseansvarlig i Norsk medisinstudentforening.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Dagens lovgivning er et dårlig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten.

Dagens lovgivning er et dårlig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten, mener forfatterne. Foto: Heiko Junge / NTB

Regjeringen lovet å legge frem sitt forslag til samtykkelov før påske. Temaet har vært oppe til diskusjon ved flere anledninger over de siste årene. Det er enighet om at sex skal være frivillig. Uenigheten ligger i hvilket lovverk som gir et godt nok vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten. Vi i Norsk medisinstudentforening jobber for å bedre den seksuelle folkehelsen og mener det nå er på høy tid at Norge innfører en lov som slår fast at kun ja betyr ja.

Dagens lovgivning beskytter ikke godt nok

Straffeloven regulerer seksuelle handlinger og seksuelt krenkende atferd uten samtykke. Likevel omtales ikke samtykke spesifikt i straffelovens voldtektsbestemmelse i § 291–294 (1). *Seksuell omgang*, herunder voldtekt, regnes som mer alvorlig enn *seksuell handling*. Norsk medisinstudentforening mener at det er på tide at straffeloven gir et bedre vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten (2).

Dagens lov krever at voldtekt skjer gjennom vold, truende atferd eller at offeret er ute av stand til å motsette seg handlingen. Det betyr at loven i praksis bygger på et nei betyr nei-prinsipp, der offeret må ha sagt nei eller vist motstand for at det skal regnes som voldtekt. Man kan dømmes dersom den andre parten har gitt uttrykk for at den seksuelle omgangen ikke er ønsket og den seksuelle omgangen likevel har skjedd. Som formulert i stortingsmeldingen om strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten fra 2022: Man forsøker å beskytte «noen som ikke vil det, og som gir uttrykk for dette i ord eller handling» (3).

«Man forsøker å beskytte 'noen som ikke vil det, og som gir uttrykk for dette i ord eller handling'. Statistikken tyder likevel på at dette ikke er god nok beskyttelse»

Statistikken tyder likevel på at dette ikke er god nok beskyttelse. Voldtekt og andre seksuelle overgrep er dessverre fortsatt svært utbredt i Norge. Nærmere 14 % av kvinner har opplevd voldtekt med makt eller tvang, ofte av en de kjenner. Halvparten av tilfellene fant sted før kvinnen hadde fylt 18 år (4). Den nasjonale trygghetsundersøkelsen fra 2022 fant at 1 % opplevde uønsket sex. Blant kvinner gjaldt det hele 10 % i alderen 16–19 år og 8 % i alderen 20–24 år. 94 % av dem som var utsatt for uønsket samleie, rapporterte at hendelsen ikke ble anmeldt, og en vanlig grunn var at man mente at det ikke ville hjulpet i noen særlig grad (5).

Nabolandene har tatt grep

I Sverige blir voldtekt definert som det å ha samleie med en person som ikke kan anses å delta frivillig, uten at det trenger å foreligge tvang, vold eller utnyttelse av en særlig utsatt situasjon. Bestemmelsen bygger på en forutsetning om at den som deltar frivillig i seksuelle handlinger gir uttrykk for dette på en eller annen måte, og at mangelen på slikt uttrykk normalt skal forstås som at deltagelsen ikke er frivillig (6).

I Danmark ble også en samtykkebasert bestemmelse ansett som best egnet til å sikre seksuell selvbestemmelsesrett. Den nåværende bestemmelsen sier: «For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri» (7).

Tidligere var dansk lovgivning mer lik den norske voldtektsparagrafen og omtalte saker der tiltalte hadde brukt vold, trusler om vold eller der den andre part ikke var i en tilstand til å yte motstand. Danmark fant at endringen av voldtektsparagrafen i større grad gjenspeiler kravet om frivillighet. Den pålegger i større grad den initiativtakende part å forsikre seg om at den andre parten samtykker til samleie. I tillegg mente det danske straffelovrådet at den nye bestemmelsen var viktig for nettopp å markere samfunnets avstand fra seksuelle handlinger som ikke baseres på frivillighet (3).

Norge må følge etter

Straffeloven må legge ansvar på den initiativtakende parten, ikke bare på den som utsettes. Som helsepersonell har vi ansvar for å bedre den seksuelle folkehelsen. En samtykkebasert voldtektsbestemmelse vil sende et tydelig signal om at sex skal være frivillig og at det er den som ønsker å ha sex som må sikre at den andre parten samtykker.

«Straffeloven må legge ansvar på den initiativtakende parten, ikke bare på den som utsettes»

En samtykkelov vil ikke bare styrke det juridiske vernet, men også bidra til at seksuell selvbestemmelse tas på alvor. Det er på tide at Norge tar samme grep som våre naboland. For bare ja betyr ja.

REFERENCES

1. Lovdata. Lov om straff (straffeloven). Annen del. De straffbare handlingene. Kapittel 26. Seksuallovbrudd. § 291 til 295 og § 297. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#KAPITTEL_2-11 Lest 13.3.2025.
2. Norsk medisinstudentforening. Politisk måldokument for Norsk medisinstudentforening. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.legeforeningen.no%2Fcontentassets%2F66be2c2f53cf4cf4810e9c9f7915375f%2F2024-politisk-maldokument.docx&wdOrigin=BROWSELINK> Lest 17.3.2025.
3. Justis- og beredskapsdepartementet. NOU 2022:21. Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten. <https://www.regjeringen.no/contentassets/478ade7f5c3844c08ba9a090e72539cd/no/pdfs/nou20222022002100odddpdfs.pdf> Lest 13.3.2025.
4. Dale MTG, Aakvaag HF, Strøm IF et al. Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1). <https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen/> Lest 26.3.2025.
5. Løvgren M, Skjervheim Ø, Høgestøl A et al. Nasjonal trygghetsundersøkelse 2022. Velferdsforskningsinstituttet Nova. Nova rapport nr 14/23. <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/jd/dokumenter/rapporter-planer-og-strategier/nasjonalt-trygghetsundersokelse-2022.pdf> Lest 17.3.2025.
6. Sveriges riksdag. Brottsbalk (1962:700) Kapittel 6 § 1 til 3. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/#K6 Lest 4.4.2025.
7. Danske love. Straffeloven § 216 <https://danskelove.dk/straffeloven/216> Lest 13.3.2025.

Publisert: 7. april 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0236
Mottatt 1.4.2025, første revisjon innsendt 3.4.2025, godkjent 4.4.2025.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2025 Lastet ned fra tidsskriftet.no 19. desember 2025.